Zjišťujeme jazykovou úroveň žáků

1. Úvod

V nastávajícím školním roce se u Vás ve škole možná objeví více žáků, kteří nebudou ovládat češtinu na úrovni rodilých mluvčích. Pro hladký start jejich akademické dráhy na Vaší škole se vyplatí investovat na úvod nějaký čas na to, abyste **alespoň orientačně určili jejich jazykovou úroveň**. Nejen že je díky tomu **poznáte například prostřednictvím řízeného rozhovoru i lidsky**, ale také odhalíte jejich silné i slabší jazykové stránky, díky nimž budete moct **určit oblasti, v nichž budou potřebovat zpočátku větší podporu**, aby se posléze mohli plnohodnotně zapojit do chodu třídy a školy.

2. Diagnostický nástroj METY

Následující části diagnostického nástroje vyvinutého METOU vycházejí z jeho původní podoby, kterou však pro tuto příležitost drobně upravujeme, aby byla použitelná i pro žáky středních škol. **Celá diagnostická procedura má čtyři části, ovšem v závislosti na úrovni žáka postačí v některých případech použít pouze první dvě** (úplný začátečník/mírně pokročilý):

1. rozhovor (ověření úrovně mluveného projevu, i níže na této stránce) + obrázek pro popis
2. diagnostický test (čtení s porozuměním, základní slovní zásoba a gramatika, psaní) + vyhodnocení testu (i níže na této stránce)

Když žák bez větších problémů zvládne rozhovor a diagnostický test, příp. když máme pocit, že ve čtení s porozuměním na tom žák bude lépe, než se zdá podle rozhovoru:

3. Praotec Čech (práce se složitějším textem a slovní zásobou) + vyhodnocení (i níže na této stránce)
4. český jazyk (konkrétní znalosti z českého jazyka – názvosloví, pravopis) + vyhodnocení níže na této stránce

Cílem použití diagnostického nástroje není přesné stanovení úrovně ve všech čtyřech dovednostech (to testují certifikované zkoušky, navíc přesné určení je časově náročné), **jde o orientační představu, od které se odvíjí mimo jiné např. volba učebnice, zařazení do skupiny či plánovaná míra podpory**. Pro popis jazykového vývoje žáka tedy používáme standardní názvosloví A0-C2, ale pouze pro snazší orientaci (viz část Orientační popis úrovní).

Dostupné z portálu www.inkluzivniskola.cz, vytvořeného společností META, o.p.s. za finanční podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Provoz portálu je spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

3. Inspirace pro další testy

Tato baterie testů samozřejmě není jediným nástrojem, který je možné pro orientační ověření úrovně využít, příp. se jimi inspirovat pro vlastní tvorbu.

- https://ujop.cuni.cz/zkouska/informace/certifikovana-zkouska-z-cestiny-pro-mladez#modelove-varianty-zkousek-a-dalsi-materialy-ke-stazeni (modelové varianty zkoušek A1 a A2 pro mládež)
- https://cizinci.npi.cz/vystupy-z-projektu-apiv-a/ (diagnostický nástroj NPI sice pro ZŠ, ale dá se také využít)
- Pro pokročilé je pak možné využít modelový test B1 (pro občanství) http://obcanstvi.cestina- pro-cizince.cz/index.php?p=modelova-varianta-zkousky-z-ceskeho-jazyka&hl=cs_CZ

V těchto testech jsou zahrnuty všechny čtyři řečové dovednosti včetně poslechu.

Je možné, že svůj vlastní nástroj poskládáte z různých testů, stejně jako to, že si **budete chtít vytvořit úplně nový, ušitý na míru jazyka požadovaného na Vaší škole**. **V takovém případě doporučujeme dodržet pár základních zásad:**

- Ověřujeme úroveň v několika dovednostech, ideálně tak, aby byla zastoupena alespoň 1 receptivní (čtení, poslech) a jedna produktivní (psaní, mluvení).
- Ujasnili jsme si, co ověřujeme v jednotlivých testových úlohách.
- Víme, jak konkrétně naložíme s výsledky, tzn. když žák splní danou úlohu s konkrétním skóre, bude následovat takové a takové opatření.
- Zkusíme si test sami vyplnit a vžít se přitom do kůže žáka nebo ještě lépe, necháme ho vyplnit někoho jiného.
    - Je časový limit nastaven realisticky?
    - Je zadání srozumitelné?
- U produktivních dovedností hodnotíme jednotlivé odpovědi na několika škálách (porozumění zadání, gramatická správnost, adekvátnost odpovědi, pravopis/srozumitelnost)

4. Orientační popis úrovní

Stručný popis úrovně	Podrobnější popis úrovně	Co pomáhá, aby žák překonal tuto úroveň
A0 = nedomluví se	Žák nereaguje s jistotou ústně, písemně ani jakýmkoli projevem na jednoduché pokyny, otázky typu: *Máte…? Otevřete. Napište. Přečtěte. Rozumíte?* Reaguje pouze, pokud je ze situace jednoznačně zřejmé, o co se jedná, a když učitel doprovází promluvu názornými ukázkami: např. *Napište.* – Učitel vezme tužku a píše a pak dá tužku žákovi. Není schopen zapojit se do provozu třídy a školy bez velmi výrazné pomoci.	• rozvíjet slovní zásobu a komunikaci zaměřenou na školní prostředí a nejbližší okolí, • z výkladu vybírat klíčová slova a slovní spojení, zapisovat je na tabuli a umožňovat žákovi, aby si dohledal jejich významy ve slovníku či v překladači, • přidělit mu nějakého buddyho, patrona, s nímž si může procvičit nově naučené fráze.
A1 = domluví se s pomocí	Žák reaguje věcně správně na jednoduché pokyny, otázky, orientuje se ve známých školních a osobních situacích. Když mluví, může špatně vyslovovat, když píše, může psát s chybami. Jeho projev je jednoduchý (vyjadřuje se jednoslovně nebo ve velmi krátkých větách) a často používá nesprávné gramatické tvary. Ve třídě je už schopen učit se názorné věci – např. přiřazovat slova k obrázkům, schématům třeba i ve složitějším kontextu, pokud rozumí instrukcím a úkol je dostatečně názorný.	• rozšiřovat slovní zásobu podle kapitol z učebnice Levou zadní, • podporovat v těch dovednostech, které jsou nejslabší.

A2 = domluví se	Žák se domluví v běžných školních i osobních situacích, reaguje bez problémů slovně, písemně i činem. V jeho projevu se sice vyskytují gramatické chyby, slovní zásoba se pohybuje na elementární úrovni, ale nebrání to dorozumění s ním. Na této úrovni žák nemusí mít větší problémy se zapojením do chodu třídy. Ovšem ve chvíli, kdy jsou od něj vyžadovány složitější jazykové struktury (receptivně i produktivně), potřebuje nadále oporu v názorně formulovaných podkladech a jasně položených otázkách. Bez toho pravděpodobně nebude v předmětech úspěšný.	• rozvíjet slovní zásobu a strategie práce s textem, psaní jako pravopis i jako souvislé psaní, • podpořit v ostatních předmětech (spolupráce s učitelem ČDJ, stanovení výukového minima, způsob ověřování znalostí tak, aby omezená jazyková znalost žáka nediskvalifikovala).
B1 = nemá problém s běžným vyjadřováním, ale má problém ve výuce – s vyjadřováním, psaním a čtením složitějších textů	Žák na této úrovni zvládá školní provoz a výuku a často vypadá "bezproblémově", především pokud se jedná o známé a přehledné situace. Při bližším pohledu můžeme zjistit, že jeho vyjadřovací schopnosti především v odborném vyjadřování pokulhávají, může také potřebovat větší podporu při osvojování nového učiva. Zároveň má ale dobře rozvinuté kompenzační strategie, proto je důležité se ho doptávat a monitorovat, jestli a jak věcem porozuměl.	• jazykově žáka podpořit podle sylabů a kurikula ČDJ na SŠ, • nespokojovat se s jednoslovnými reakcemi – návodnými otázkami žáka vést k tomu, aby se vyjadřoval celými větami a rozvíjel si tak schopnost pohotově reagovat na odpovídající úrovni.

B2 = mluví i rozumí velmi dobře, ale to, že může mít problém s ovládnutím složitého jazyka odborných předmětů, mu někdy brání v bezproblémovém studiu	Žák na této úrovni zvládá školní provoz a výuku, a to i v nových situacích. Často vypadá "bezproblémově", ale při bližším pohledu můžeme zjistit, že jeho vyjadřovací schopnosti především v odborném vyjadřování pokulhávají (na této úrovni můžeme tento relikt odhalit v dovednosti psaní, především z hlediska skladby vět a slovosledu). Zároveň má ale dobře rozvinuté kompenzační strategie, takže je nutné se na přesnou identifikaci těchto problémů zaměřit dlouhodobě.	• jazykově žáka podpořit podle sylabů a kurikula ČDJ na SŠ, • v zadávání úkolů volitelně zařazovat možnost nějaké dodatečné opory, kterou žák může, ale nemusí využít (v tomto bodě už se jedná o oporu, která nemusí pomoci jen žákovi s OMJ, ale i všem ostatním, pro něž je například dané učivo náročné).
C1 = jejich mluvený i psaný projev se blíží rodilému mluvčímu, mohou mít ale větší problém v některé dovednosti (většinou se jedná o psaní)		• uvědomit si, že dostat se na úroveň rodilého mluvčího (C2) je v tomto věku už téměř nemožný úkol, proto je dobré přijmout žákovo vyjadřování i se všemi drobnými odchylkami jakou součást jeho osobnosti a idiolektu, • být nadále otevřený tomu, že některé věci (i třeba z hlediska reálií) žák může potřebovat dovysvětlit a není na tom nic špatného, • ukazovat mu možnosti, jak může své jazykové znalosti pilovat svépomocí.